

วิกฤตโรคระบาดกับความท้าทายการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในสังคมไทย:
กรณีศึกษาโรคระบาดโควิด-19 จังหวัดสมุทรสาคร

ชวัลรัตน์ ทิพย์สุวรรณค์*

นักวิจัยอิสระ

วันที่รับบทความ 31 ธันวาคม พ.ศ.2563

วันที่แก้ไขบทความ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2564

วันที่ตอบรับบทความ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2564

บทคัดย่อ

“ชุดด้วยปาก ถากด้วยตา” สำนวนไทยที่สามารถอธิบายความรู้สึกของคนต่างด้าวจังหวัดสมุทรสาคร และอีกหลายจังหวัดของประเทศไทยได้เป็นอย่างดีผ่านการเหยียดหยามทางวาจา และสายตาจากคนไทย โดยเฉพาะสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ยิ่งย่ำชัดถึงการมีอยู่ของการเหยียดเชื้อชาติ บทความชิ้นนี้ศึกษาาระหว่างวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2563 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2563 ผู้เขียนมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในสถานการณ์วิกฤตของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้การวิจัยเอกสาร หรือการศึกษาเอกสาร (documentary research) และ ยึดแนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติตามวงจรตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และ หลังเกิดเหตุ ซึ่งจะศึกษาเพียงการเตรียมความพร้อมและลดผลกระทบ (ก่อนเกิดเหตุ) และการเผชิญเหตุ และบรรเทาทุกข์ (ขณะเกิดเหตุ) โดยได้วิเคราะห์บทเรียนที่เกิดขึ้นด้วยการใช้ระบบคิดวิเคราะห์ในแบบระบบปรับตัวในภาวะความซับซ้อน (CAS) ของ Comfort อันได้แก่ มิติความยืดหยุ่นขององค์การ (organizational flexibility) มิติทางโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิค (technical infrastructure) และ มิติการเปิด ทางวัฒนธรรม (cultural openness)

บทความชิ้นนี้จึงบ่งชี้ว่าทุกภาคส่วนควรมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเผชิญเหตุในการจัดการสาธารณภัยในพื้นที่ทุกขั้นตอน รวมถึงมีกลไกการประสานความร่วมมือระหว่างกันเพื่อให้การกำหนดมาตรการต่าง ๆ ของหน่วยงานภาครัฐสามารถตอบสนองต่อความต้องการของคนในพื้นที่ได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว, โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019

**Pandemic Crisis and Challenges of Migrant Worker Management in Thai Society:
Case Study of the COVID-19 Epidemic, Samut Sakhon Province**

Chawanrat Tipsawan*

Independent Scholar

Received 31 December 2020

Received in revised 21 February 2021

Accepted 28 February 2021

Abstract

“kud douy pak tak douy ta” Thai’s idiom that explains the feeling of a migrant worker or labor in Samut Sakhon Province and many other provinces in Thailand. This idiom currently uses in the breakout situation as COVID-19 in Thailand due to the increasing number of infected patients that resulted from the migration of Burmese. This research paper was studied from March 18, 2020, to December 31, 2020. The author aims to study the management of migrant workers in the breakout of the COVID-19 crisis in Samut Sakhon province by Documentary Research and adhering to the disaster management guideline according to the cycle of crisis management, during an accident, and after the accident. However, this paper will mainly focus before the accident on the preparation and the reduction, the response and recovery. This paper use content analysis and fort’s analytical thinking system in the complex adaptive system (CAS) in analyzing data which includes Organizational Flexibility, Technical Infrastructure, (Cultural Openness).

This study found that the key to success in COVID-19 control is all sector involving in the formulation of incident respond plan including the enhance of effective collaboration mechanism.

Keywords: The management of migrant workers, Coronavirus Disease 2019

*Corresponding author: chawanrat.tip@gmail.com DOI: 10.14456/tujournal.2021.20

บทนำ

“ชุดด้วยปาก ถากด้วยตา” สำนวนไทยที่สามารถอธิบายความรู้สึกของคนต่างด้าวจังหวัดสมุทรสาคร และอีกหลายจังหวัดของประเทศไทยได้เป็นอย่างดีผ่านการเหยียดหยามทางวาจา และสายตามดูถูกจากคนไทย โดยเฉพาะสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ยิ่งย่ำชัดถึงการมีอยู่ของการเหยียดเชื้อชาติซึ่งถูกกดทับในตัวคนที่แท้จริงของคนไทยมาอย่างยาวนาน จึงเป็นโจทย์ใหญ่ในการบริหารจัดการภัยโรคระบาดในครั้งนี้ของ พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา ในฐานะหัวหน้ารัฐบาล ซึ่งการบริหารจัดการภัยในครั้งนี้ รัฐบาลโดยนายแพทย์ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน โฆษกศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) ได้ให้คำจำกัดความของสถานการณ์ระบาดที่เกิดขึ้นในวันที่ 20 ธันวาคม พ.ศ.2563 คือ “การระบาดระลอกใหม่” ไม่ใช่การระบาดระลอก 2 เนื่องจากการระบาดครั้งนี้ไม่ได้เกี่ยวเนื่องกับผู้ติดเชื้อครั้งก่อนหน้า ทว่าเป็นสาเหตุมาจากการติดเชื้อจากแรงงานต่างด้าวทำให้เกิดความรู้สึกแบ่งแยก **“พวกเขาออกจากพวกเรา”** เด่นชัดขึ้นในสังคมไทย

จังหวัดสมุทรสาครตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำท่าจีนและทะเลอ่าวไทย อยู่ในเขตพื้นที่ภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย เป็นจังหวัดปริมณฑลกรุงเทพมหานคร อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครตามระยะทางหลวง หมายเลข 35 (ถนนพระราม 2) ประมาณ 30 กิโลเมตร มีพื้นที่ 872.347 ตารางกิโลเมตรหรือประมาณ 545,216 ไร่ จังหวัดสมุทรสาครมีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดนครปฐม ทิศใต้ติดทะเลอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และทิศตะวันตกติดต่อกับจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัดราชบุรี มีจำนวนประชากรรวม 977,058 คน โดยมี 3 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอกระทุ่มแบน อำเภอบ้านแพ้ว และอำเภอเมืองสมุทรสาคร ซึ่งอำเภอเมืองสมุทรสาครอยู่ติดชายฝั่งทะเลยาว 41.8 กิโลเมตร พื้นที่เหมาะในการทำนาเกลือ การทำประมง และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง² จากข้อมูลสถานการณ์ด้านแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร ประจำเดือนเมษายน พ.ศ.2561 มีจำนวนประชากรแรงงานต่างด้าวประมาณ 278,000 คน ประกอบด้วย แรงงานต่างด้าวถูกกฎหมายจำนวน 270,132 คน และแรงงานต่างด้าวที่ได้รับการผ่อนผันให้ทำงาน จำนวน 8,188 คน ทั้งนี้มีสถานประกอบการที่ขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวใน

¹ แถลงการณ์ของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.). สืบค้น 20 ธันวาคม 2563.

² ข้อมูลทั่วไปจังหวัด. (2563). สืบค้น 29 ธันวาคม 2563, จาก http://www.samutsakhon.go.th/_new/content/general

ระบบประกันสังคม จำนวน 3,198 แห่ง และมีแรงงานต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนอยู่ในระบบประกันสังคมเพียงจำนวน 122,632 คน³

แน่นอนว่าในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครเป็นพื้นที่เมืองประมง ดงโรงงาน ลานเกษตร เขตประวัติศาสตร์ นั่นคือ มีการทำงานทั้งในภาคเกษตร ภาคอุตสาหกรรมโรงงาน และที่สำคัญที่สุดคือ การประกอบอาชีพประมง เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดสมุทรสาครตั้งอยู่ปากแม่น้ำท่าจีน รอยต่อระหว่างน้ำจืดและน้ำเค็ม มีทั้งการทำประมงพื้นบ้านและประมงขนาดใหญ่ ในระดับอุตสาหกรรม โดยมีตลาดสดมหาชัยเป็นสถานที่ทางการค้าที่สำคัญ ตั้งอยู่ริมแม่น้ำท่าจีนใกล้กับป้อมวิเชียรโชฎกและศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสมุทรสาคร อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาคร เป็นแหล่งศูนย์กลางการค้าขายและที่รวมอาหารทะเลของจังหวัดสมุทรสาคร ทำให้ความต้องการแรงงานต่างด้าวของผู้ประกอบการมีจำนวนที่สูงมาก แรงงานต่างด้าวดังกล่าวจะเข้ามาทำงานประเภท 3D คือ งานสกปรก (dirty job), งานอันตราย (dangerous job), และงานยาก (demanding หรือ difficult job) ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากภาษาญี่ปุ่นที่เรียกว่างาน 3K ซึ่งประกอบด้วย Kitanai (งานที่สกปรก), Kiken (งานที่อันตราย), และ Kitsui (งานที่ยากเย็นแสนเข็ญ) ลักษณะงานดังกล่าวเป็นงานซึ่งแรงงานคนไทยหลีกเลี่ยง ทำให้งานภาคการเกษตร งานอุตสาหกรรมโรงงาน และงานประมงผู้ประกอบการเลือกที่จะจ้างแรงงานต่างด้าวเป็นหลัก

ในวันที่ 17 ธันวาคม 2563 พบบุคคลที่มีการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในตลาดกลางกุ้ง ตำบลมหาชัย อำเภอเมืองสมุทรสาคร ซึ่งเป็นเจ้าของแพกุ้ง ไม่มีประวัติการเดินทางไปยังต่างประเทศ ทั้งนี้ พื้นที่ดังกล่าวมีแรงงานต่างด้าวทำงานประมงเป็นจำนวนมาก ซึ่งสอดคล้องกับอธิบดีกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์อธิบายเพิ่มเติมสำหรับสายพันธุ์ที่ระบาดระลอกใหม่เป็นสายพันธุ์ GH โดยสายพันธุ์นี้มีต้นกำเนิดจากการมาจากประเทศอินเดียที่ระบาดเข้ามาทางรัฐยะไข่ และเริ่มกระจายไปทั่วประเทศเมียนมา ซึ่งลักลอบเข้าเมืองในจังหวัดสมุทรสาคร⁴ ข้อมูลดังกล่าวถูกเผยแพร่ผ่านสื่อหลายช่องทาง ทำให้เกิดความเข้าใจในหมู่คนไทยถึงต้นตอการระบาดในครั้งนี้ อีกทั้งแรงงานต่างด้าวในพื้นที่มีจำนวนมาก เกิดการวิพากษ์วิจารณ์และสร้างความไม่พอใจให้กับคนไทยต่อแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะประชาชนที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครเพราะได้รับผลกระทบในด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอาหารทะเลซึ่งเป็นสินค้าเศรษฐกิจ และ

³ ข้อมูลสถานการณ์ด้านแรงงาน จังหวัดสมุทรสาคร – กรมการจัดหางาน. (2563). สืบค้น 29 ธันวาคม 2563, จาก www.doe.go.th

⁴ ไทยรัฐออนไลน์. (2563). *แกะรอย "โคโรนาไวรัส สายพันธุ์ G" ต้นตอระบาดซ้ำทั่วโลก*. สืบค้น 29 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.thairath.co.th>

ความวิตกกังวลในการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 นำไปสู่การเหยียดเชื้อชาติแรงงานต่างด้าวในสังคมไทย

เนื่องจากบทความชิ้นนี้ศึกษาระหว่างวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2563 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2563 ผู้เขียนมีจุดประสงค์เพื่อศึกษาการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในสถานการณ์วิกฤตของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร โดยใช้การวิจัยเอกสาร หรือการศึกษาเอกสาร (documentary research) และยึดแนวทางการบริหารจัดการภัยพิบัติตามวงจรตั้งแต่ก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ ซึ่งจะศึกษาเพียงการเตรียมความพร้อมและลดผลกระทบ (ก่อนเกิดเหตุ) และการเผชิญเหตุและบรรเทาทุกข์ (ขณะเกิดเหตุ) โดยได้วิเคราะห์บทเรียนที่เกิดขึ้นด้วยการใช้ระบบคิดวิเคราะห์ในแบบระบบปรับตัวในภาวะความซับซ้อน (CAS) ของ Comfort อันได้แก่ มิติความยืดหยุ่นขององค์กร (organizational flexibility) มิติทางโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิค (technical infrastructure) และมิติการเปิดทางวัฒนธรรม (cultural openness)

การเตรียมความพร้อมและลดผลกระทบ

สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ในระลอกแรกที่ผ่านมามาประเทศไทยโดยรัฐบาลได้ออกคำสั่งให้การบริหารจัดการภัยอยู่ภายใต้อำนาจสั่งการของผู้ว่าราชการจังหวัด โดยนายวีระศักดิ์ วิจิตร์แสงศรี ผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาคร ได้ออกประกาศจังหวัดสมุทรสาคร เรื่อง การป้องกันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จำนวน 54 ฉบับ โดยมีประกาศฉบับที่ 1 ในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2563 และประกาศฉบับที่ 54 เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2563 และมีคำสั่งในเรื่องมาตรการเฝ้าระวังและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จำนวน 19 ฉบับ โดยมีคำสั่งฉบับที่ 1 ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ.2563 และมีคำสั่งฉบับที่ 19 เมื่อวันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2563 ทั้งนี้ มีคำสั่งจัดตั้งคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดสมุทรสาคร และศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ซึ่งมีผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาครเป็นประธาน/ผู้กำกับเพื่อบริหารจัดการภัยในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร โดยมีรายละเอียดเกี่ยวกับการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวดังนี้

1. คำสั่งฉบับที่ 9 เรื่องมาตรการเฝ้าระวังการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าว ตามมาตรการของกระทรวงสาธารณสุข ในวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ.2563 ซึ่ง

กำหนดเรื่อง การเตรียมความพร้อมของสถานประกอบการ ข้อปฏิบัติของผู้เดินทางกลับจากพื้นที่ระบาดระหว่างสังเกตอาการที่บ้าน/ที่พัก เพื่อป้องกันการแพร่เชื้อไปสู่คนอื่น ๆ วิธีสังเกตอาการ ณ ที่พักอาศัยและแนวทางปฏิบัติเมื่อมีอาการป่วย และข้อปฏิบัติของผู้อยู่อาศัยร่วมบ้าน และการทำลายเชื้อในสิ่งแวดล้อมในบ้าน

2. ประกาศฉบับที่ 52 คณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดสมุทรสาคร เรื่อง แนวทางในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในศูนย์จัดเก็บข้อมูลแรงงานเมียนมาชั่วคราว (The Temporary Data Collection Centre) ในวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ.2563 โดยให้ขยายระยะเวลาดำเนินการจากวันที่ 16 มีนาคม 2563 ออกไปอีก 1 ปี ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่ออำนวยความสะดวกและบรรเทาปัญหาการขาดแคลนแรงงานให้กับนายจ้างและผู้ประกอบการ โดยสามารถจัดเก็บข้อมูลแรงงานเมียนมาที่ประสงค์มีหนังสือเดินทาง โดยแรงงานไม่ต้องเดินทางกลับ เนื่องจากจะมีแรงงานเมียนมาจากจังหวัดอื่น ๆ ทุกภูมิภาคของประเทศไทยเคลื่อนย้ายมายังจังหวัดสมุทรสาครเป็นจำนวนมาก โดยมีกระทรวงการต่างประเทศ กรมการจัดหางาน และจังหวัดสมุทรสาคร (กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายในจังหวัดและสำนักงานจัดหางานจังหวัดสมุทรสาคร) เป็นหน่วยงานหลักในการประสานกับทางการเมียนมา ซึ่งมีการดำเนินการตามผลประชุมร่วมระหว่างสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และให้คณะกรรมการปฏิบัติงานของศูนย์จัดเก็บข้อมูลฯ ให้สอดคล้องกับแนวทางการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 อาทิ ต้องสวมหน้ากากอนามัยหรือหน้ากากผ้าตลอดเวลา จัดให้มีการคัดกรองด้วยเครื่องวัดอุณหภูมิ หากพบอุณหภูมิ 37.5 องศาเซลเซียส ให้รายงานสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาครทราบโดยเร็ว จัดให้มีที่ล้างมือหรือเจลแอลกอฮอล์ อำนวยความสะดวกให้มีการเว้นระยะระหว่างบุคคล ดูแลความสะอาดสถานที่ แยกขยะทั่วไปและขยะที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อ จัดให้มีการฆ่าเชืวก่อนเข้าในพื้นที่ให้บริการ และจัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เป็นภาษาเมียนมา
3. ประกาศจังหวัดสมุทรสาครฉบับที่ 54 เรื่องการอบรมอาสาสมัครสาธารณสุขต่างด้าว (อสต.) สำหรับสถานประกอบการในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยได้กำหนดให้สถานประกอบการจัดให้มีอาสาสมัครสาธารณสุขต่างด้าว (อสต.) ในสัดส่วน 1 คนต่อแรงงานต่างด้าวไม่เกิน 100 คน เพื่อเป็นตัวแทนดูแลหรือติดต่อประสานงานด้านสุขภาพ และการฝึกอบรมอาสาสมัครดังกล่าวให้

สถานประกอบการประสานงานกับกลุ่มงานพัฒนาคุณภาพและรูปแบบบริการ สำนักงาน สาธารณสุขจังหวัด และศูนย์เครือข่ายปฐมภูมิ โรงพยาบาลสมุทรสาคร เพื่อให้ อาสาสมัครเข้ารับการฝึกอบรม⁵

อย่างไรก็ตามการระบาดครั้งนี้เกิดขึ้นทั่วโลก แม้กระทั่งประเทศไทยย่อมต้องร่วมมือ ในการบริหารจัดการเพื่อลดอัตราผู้ป่วยรายใหม่ และการระบาดของเชื้อให้น้อยลงที่สุดเท่าที่รัฐ พึงกระทำได้ เนื่องจากการระบาดเป็นการระบาดจากมนุษย์ด้วยกัน ดังนั้น การร่วมมือของ ประชาชนในพื้นที่หนึ่ง ๆ จึงสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารจัดการ ทั้งนี้ แม้จะมีการบริหารจัดการภัย ในระลอกแรกของจังหวัดสมุทรสาครตามคำสั่งและประกาศข้างต้นนั้น แต่กระนั้นก็มีเพียงไม่กี่ฉบับ ที่ออกมาเพื่อบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว และสถานการณ์ระบาดในต่างประเทศโดยรอบยังคง รุนแรงและมีผู้ติดเชื้อเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ประเทศไทยยังมีแรงงานต่างด้าวลักลอบ เข้าประเทศอย่างผิดกฎหมาย และเข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครอย่างต่อเนื่อง นั้นหมายถึง ภาครัฐไม่มีข้อมูลและมาตรการต่าง ๆ ในการดูแลและบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวทั้งหมด จนกระทั่งพบผู้ติดเชื้อในจังหวัดสมุทรสาครรายแรกในวันที่ 17 ธันวาคม พ.ศ.2563 และมีการ ระบาดระลอกใหม่อย่างรวดเร็วภายในประเทศ

การเผชิญเหตุและบรรเทาทุกข์

เมื่อมีการระบาดระลอกใหม่อย่างต่อเนื่อง และพบการระบาดในผู้ป่วยต่างด้าวเป็น จำนวนมากนั้น รัฐบาลยังคงให้อำนาจผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจในการบริหารจัดการภัยในพื้นที่ โดยจังหวัดสมุทรสาครยังคงมีคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดสมุทรสาคร และศูนย์บริหาร สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) เป็นหน่วยงานหลักใน การบริหารจัดการภัย โดยผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาครเป็นประธาน/ผู้กำกับ ซึ่งมีประกาศและ คำสั่งออกมาเพื่อควบคุม ดูแล บริหารจัดการแรงงานต่างด้าวโดยเฉพาะมากขึ้น เนื่องจากมีข้อมูล การระบาดสายพันธุ์ใหม่ (GH) ถึงต้นเหตุการระบาดจากแรงงานต่างด้าวอย่างชัดเจน ทำให้เกิด การคาดโทษแรงงานต่างด้าวของคนในพื้นที่ลุกลามถึงการจุดกระแสการเหยียดเชื้อชาติแรงงานต่าง ด้าวดังกล่าวขึ้น

โดยจังหวัดสมุทรสาครเร่งออกคำสั่งระงับการให้บริการศูนย์จัดเก็บข้อมูลแรงงานเมียนมา ชั่วคราวที่ตลาดไทย อำเภอเมืองสมุทรสาคร ในวันที่ 18 ธันวาคม พ.ศ.2563 ทั้งนี้ ทำให้มีชาว ผู้ประกอบการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวจากพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครไปในพื้นที่จังหวัดใกล้เคียง

⁵ สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร. (2563). *ประกาศและคำสั่ง*. สืบค้น 30 ธันวาคม พ.ศ.2563, จาก <http://www.covid.samutsakhon.go.th>

อาทิ จังหวัดสมุทรปราการ และจังหวัดระยอง ทำให้มีคำสั่งฉบับที่ 21 เรื่องห้ามเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครออกมาในวันเดียวกัน รวมถึงมีคำสั่งปิดการให้บริการสำนักงานจัดงานจังหวัดเพื่อเฝ้าระวังการระบาดของทั้งแรงงานต่างด้าวและผู้ประกอบการที่อาจจะติดเชื้อได้ แต่ทั้งนี้ เนื่องจากตลาดกลางกุ้งเป็นแหล่งการค้ากลางที่รับซื้อและส่งออกกระจ่ายสินค้าทะเลไปยังทั่วประเทศ การระบาดของเชื้อจึงระบาดผ่านบุคคลและสินค้าด้วยเช่นกัน ถึงแม้ภายหลังภาครัฐจะสร้างความเชื่อมั่นในการบริโภคแบบสุกของอาหารทะเลได้นั้น แต่ทว่าสถานการณ์ดังกล่าวสร้างความตื่นตระหนกให้กับประชาชน ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจอาหารทะเลหลายจังหวัดอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยนำคำสั่งมาตรการควบคุมปิดสถานที่ชั่วคราวในสถานที่เสี่ยงของการระบาดมาใช้

เป็นที่เข้าใจตรงกันมากขึ้นในการรับมือกับการระบาดครั้งนี้ทำให้จังหวัดมีความพยายามเผชิญเหตุการณ์ระบาดครั้งนี้แบบเชิงรุก นั่นคือการเข้าไปตรวจหาผู้ป่วยในพื้นที่เสี่ยง เพื่อคัดแยกบุคคลดังกล่าวลดการระบาดของเชื้อ แต่ทั้งนี้การคาดโทษแรงงานต่างด้าวของคนไทยยังคงอยู่ทำให้ความพยายามจัดตั้งโรงพยาบาลสนามในพื้นที่มหาวิทยาลัยการกีฬาแห่งชาติมีการต่อต้านจากชาวบ้านในพื้นที่จำนวนมากทำให้ต้องขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยไปยังศาลากลางจังหวัด และส่งผลให้การจัดตั้งล่าช้าเนื่องจากต้องจัดตั้งเวทีรับฟังประชาชนในพื้นที่ขณะนั้น เพื่อทำความเข้าใจกับประชาชนและหาข้อตกลงร่วมกัน ทำให้ในวันที่ 25 ธันวาคม 2563 มีคำสั่งฉบับที่ 25 เรื่องจัดตั้งสถานที่ป้องกันและควบคุมโรคตามมาตรการป้องกันโรคติดเชื้อโคโรนา 2019 (COVID-19) แต่ทั้งนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดระบุชัดว่า “เป็นพื้นที่ควบคุมดูแลเฝ้าระวัง หรือศูนย์ห่วงใยคนสาคร” มิใช่โรงพยาบาลสนามอย่างที่ประชาชนเข้าใจ แต่กระนั้นคณะกรรมการควบคุมโรคฯ มีคำสั่งให้จัดตั้งศูนย์ห่วงใยคนสาครในพื้นที่สนามกีฬากลางแทน แม้ว่าการตัดสินใจเปลี่ยนชื่อศูนย์ดังกล่าวสร้างความพึงพอใจแก่ประชาชนในพื้นที่จำนวนไม่น้อยนำไปสู่การจัดตั้งศูนย์ห่วงใยคนสาคร แห่งที่ 2 และแห่งที่ 3 ตามมา แต่ทว่ายังมีประชาชนหลายกลุ่มที่ไม่พึงพอใจพยายามที่จะจัดการชุมนุมเพื่อทำกิจกรรมแสดงออกไม่เห็นด้วยกับการจัดตั้งศูนย์ดังกล่าว โดยกระจายตัวในพื้นที่เสี่ยงของอำเภอเมืองสมุทรสาคร ทั้งนี้มีคำสั่งห้ามจัดกิจกรรมการรวมกลุ่ม และห้ามการเดินทางในพื้นที่โดยระงับการเดินทางเข้าออกพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครตามมาอีกด้วย

ต่อมาผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาครได้เข้าตรวจและพบการติดเชื้อโควิด-19 เนื่องจากลงพื้นที่เสี่ยงหลายครั้ง ซึ่งมีผลทำให้นายธีรพัฒน์ คัชมาตย์ รองผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาคร รักษาการแทน และเป็นผลให้ดำรงตำแหน่งประธานคณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดสมุทรสาคร และผู้กำกับศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) โดยสามารถออกคำสั่งและประกาศภายในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครได้ ในขณะที่ผู้ว่าราชการจังหวัด

รักษาอาการ โดยทั้งนี้ ช่องทางการสื่อสารในสถานการณ์ฉุกเฉินเช่นนี้ย่อมสำคัญ ภาครัฐมีการใช้การสื่อสารโดยแปลภาษาเพื่อสร้างความเข้าใจที่ตรงกันกับแรงงานต่างด้าว การบริหารจัดการภัยในครั้งนี้มีปัญหาที่เกิดขึ้นอีกหลายด้าน อาทิ ผู้หญิงต่างด้าวที่ตั้งครรภ์ถือเป็นกลุ่มเปราะบางของแรงงานต่างด้าว กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ไม่ได้นำเข้าผ่าน MOU กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองโดยหลบหนีการตรวจหาเชื้อเนื่องจากกลัวการดำเนินการทางกฎหมาย การไม่ได้ขึ้นทะเบียนประกันตนของแรงงานต่างด้าวที่มีอยู่ทั้งหมด การระบาดที่รวดเร็วทำให้ความสามารถด้านสาธารณสุขไม่เพียงพอ

สถานการณ์ระบาดระลอกใหม่ครั้งนี้ ยังส่งผลสร้างความกังวลต่อประชาชนอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นช่วงเทศกาลปีใหม่ กระทบต่อภาคธุรกิจในพื้นที่โดยตรงจากการใช้มาตรการควบคุมการเปิด ปิด สถานที่หลายแห่ง การดำเนินชีวิตประจำวันทั้งของคนไทยและคนต่างด้าวได้รับผลกระทบสร้างความเสียหายต่อชีวิต ร่างกาย อาชีพ ความเป็นอยู่ อีกทั้งส่งผลกระทบต่อผู้ประกอบการค้าขายอาหารทะเลเนื่องจากเป็นแหล่งเศรษฐกิจอาหารทะเลที่เชื่อมโยงทั่วประเทศ เพราะระบาดจากจังหวัดสมุทรสาครซึ่งถือเป็นจุดศูนย์กลางที่จะกระจายตัวของการระบาดสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ประกอบการอาหารทะเลทั่วประเทศเช่นกัน โดยเฉพาะในกลุ่มแรงงานต่างด้าวที่มักอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก การระบาดระลอกใหม่ในครั้งนี้ถึงแม้จะอยู่ในอำนาจของผู้ว่าราชการจังหวัด กระนั้นไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการแก้ปัญหาครั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน โดยเฉพาะภาคประชาชน

ระบบปรับตัวในความซับซ้อน (Complex Adaptive System: CAS)

ผู้เขียนได้วิเคราะห์บทเรียนและการบริหารจัดการภัยด้วยการใช้ระบบคิดวิเคราะห์ในแบบระบบปรับตัวในภาวะความซับซ้อน (CAS) ของ Comfort อันได้แก่ มิติความยืดหยุ่นขององค์การ (organizational flexibility) มิติทางโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิค (technical infrastructure) และมิติการเปิดทางวัฒนธรรม (cultural openness) โดยคุณลักษณะต่าง ๆ ที่สะท้อนให้เห็นถึงคุณสมบัติภายใต้มิติทั้ง 3 ข้างต้น ตามตารางแสดงมิติทางด้านสังคมและเทคนิคขององค์การบริหารจัดการภัยพิบัติ

ตาราง 1 มิติทางด้านสังคมและเทคนิคขององค์การบริหารจัดการภัยพิบัติ

ความยืดหยุ่นขององค์กร (organizational flexibility)	มิติทางโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิค (technical infrastructure)	มิติการเปิดทางวัฒนธรรม (cultural openness)
กฎหมายระดับชาติ	การประเมินความเสี่ยง	ค่านิยมร่วมกัน
ระเบียบปฏิบัติเฉพาะ	การกำหนดรหัสอาคารสิ่งปลูกสร้าง	การยอมรับเป้าหมายร่วมกัน
แผนการปฏิบัติงานแบบบูรณาการ	การสำรวจโครงสร้าง	เต็มใจที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูล ที่จำเป็น
การสั่งการและการประสานงาน	การสร้างทางเลือกของการติดต่อสื่อสาร	ยอมรับข้อมูลใหม่ ๆ
การประสานงานขององค์การกับ ชุมชน	จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกหลัก	เปิดรับวิธีการใหม่ ๆ
การประสานงานระหว่างองค์การ	จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำรอง	เต็มใจที่จะทบทวนการ ปฏิบัติงาน
การแลกเปลี่ยนข้อมูลแบบหลาย ทางระหว่างองค์การ	อุปกรณ์พิเศษที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการ	เต็มใจที่จะยอมรับและแก้ไข ข้อผิดพลาด
การแลกเปลี่ยนข้อมูลแบบหลาย ทางข้ามภาคส่วน	การจัดให้มีระบบปฏิบัติงานและการสื่อสาร สำรองในภาวะฉุกเฉิน	เต็มใจที่จะรับผิดชอบงานและ แก้ไขข้อขัดแย้ง
หัวหน้างานหรือผู้บริหารได้รับ การฝึกฝนให้มี ความชำนาญ	คู่มือกระบวนการปฏิบัติงานและ รายละเอียดทางเทคนิคต่าง ๆ	เต็มใจที่จะบริการสาธารณะ
บุคคลากรได้รับการฝึกฝนให้มี ความชำนาญ	การสนับสนุนทางโครงสร้างและเทคนิคอื่น ๆ	รู้จักการพัฒนาตัวเองและ องค์การอย่างต่อเนื่อง

ที่มา: Kamolvej, T. (2005). The Integration of Intergovernment Coordination and Information Management in Response to Immediate Crises.

รูปแบบของระบบปรับตัวในภาวะความซับซ้อนที่เกิดจากการประสานองค์ประกอบในระดับต่าง ๆ ของทั้ง 3 มิติข้างต้นใช้ในการระบุระดับศักยภาพหรือสถานะของระบบการจัดการต่อสถานการณ์ฉุกเฉินและภัยพิบัติด้วยการค้นหาข้อบกพร่องและช่องว่างที่เกิดขึ้นจากองค์ประกอบย่อยในองค์ประกอบแต่ละมิติ ซึ่ง Comfort ได้จัดระดับของระบบองค์การในการตอบสนองต่อภัยพิบัติออกเป็น 4 ระดับตามตารางแสดงระดับของมิติทางเทคนิคและสังคมของระบบการตอบสนองต่อภัยพิบัติ

ตาราง 2 แสดงระดับของมิติทางเทคนิคและสังคมของระบบการตอบสนองต่อภัยพิบัติ

ระบบการตอบสนองต่อภัย	ความยืดหยุ่นของ องค์กร	โครงสร้างพื้นฐานทาง เทคนิค	การเปิดทาง วัฒนธรรม
ระบบที่ไม่ปรับตัว (non-adaptive system)	ต่ำ	ต่ำ	ต่ำ
ระบบที่เริ่มปรับตัว (emergent adaptive system)	ปานกลาง	ต่ำ	ต่ำ-ปานกลาง
ระบบปฏิบัติการการปรับตัว (operative adaptive system)	ปานกลาง	ปานกลาง	ปานกลาง
ระบบที่ปรับตัวอัตโนมัติ (auto-adaptive system)	สูง	สูง	สูง

ที่มา: ทวีดา กมลเวชช ดัดแปลงจาก Comfort (1999). Shared Risk.

1. ระบบที่ไม่มีการปรับตัว (non-adaptive system) โดยส่วนใหญ่แล้วระบบจะไม่สามารถปฏิบัติงานได้ด้วยเพราะขาดความยืดหยุ่นในการปฏิบัติงาน โครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิคมีไม่เพียงพอและไม่มีคุณภาพ บุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ขาดความเข้าใจในการปรับตัวรับข้อมูลใหม่ ไม่สามารถมองเห็นข้อผิดพลาดและแก้ไขได้ในเวลาที่เหมาะสมในการแก้ไขสถานการณ์
2. ระบบที่เริ่มจะมีการปรับตัว (emergent adaptive system) เป็นระบบที่เริ่มที่จะยอมรับความสำคัญในการเตรียมพร้อมในมิติด้านต่าง ๆ เพื่อการเพิ่มความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์ ระบบแบบนี้มีระดับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิคที่ต่างระดับความยืดหยุ่นขององค์กรปานกลาง และเริ่มจะมีการยอมรับต่อข้อผิดพลาดและเรียนรู้แนวทางใหม่
3. ระบบที่มีการปฏิบัติการในการปรับตัว (operative adaptive system) เป็นระบบที่มีการพัฒนาในมิติทั้ง 3 ด้านระดับปานกลาง โดยที่หน่วยงานต่าง ๆ และชุมชนมีความสามารถในการปรับตัว ในระดับที่ค้นหาทางเลือกในการตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็วและทันทั่วทั้งหากแต่วิธีการที่เลือกนั้นยังอยู่ในกระบวนการของการเรียนรู้และลองผิดลองถูก เป็นการฝึกฝนรูปแบบหนึ่งจากบทเรียนที่ผ่านมานั่นเอง ดังนั้นทางเลือกในการปรับตัวตอบสนองต่อสถานการณ์อาจจะยังไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุด หรือมีประสิทธิภาพที่สุด
4. ระบบที่มีการปรับตัวโดยอัตโนมัติ (auto-adaptive system) หรือ ระบบที่สามารถจัดการได้ด้วยตนเอง (self-organization system) เป็นระบบที่มีความพร้อมในการปรับตัวต่อสถานการณ์ได้อย่างทันที โดยมีระดับองค์ประกอบทั้ง 3 มิติที่สูง คือ องค์กรที่มีความสามารถในการจัดสรรกำลังคนจัดสรรและเคลื่อนย้ายทรัพยากร และการดำเนินงานได้อย่างพร้อมเพรียงกันและ

ทันทีทันใด เพื่อที่จะบรรลุเป้าหมายร่วมกันในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง (ทวิดา กมลเวชช, 2555, น. 11)

ถ้าให้ประเมินระดับความสามารถในการปรับตัวต่อภาวะความซับซ้อนของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา จังหวัดสมุทรสาคร ผู้เขียนศึกษาข้อมูลระหว่างวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2563 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2563 ผู้เขียนประเมินไว้ในระดับที่ 3 คือ ระบบที่มีการปฏิบัติการในการปรับตัวเป็นระบบที่มีการพัฒนาในมิติทั้ง 3 ด้านซึ่งอยู่ “ระดับปานกลาง” โดยที่หน่วยงานต่าง ๆ และชุมชนมีความสามารถในการปรับตัวในระดับที่ค้นหาทางเลือกในการตอบสนองต่อสถานการณ์ได้อย่างรวดเร็วและทันทั่วทั้ง หากแต่วิธีการที่เลือกนั้นยังอยู่ในกระบวนการของการเรียนรู้และลองผิดลองถูก เป็นการดำเนินการต่อเนื่องจากการระบาดระลอกแรก ดังนั้นทางเลือกในการปรับตัวตอบสนองต่อสถานการณ์อาจจะยังไม่ใช่วิธีที่ดีที่สุด หรือมีประสิทธิภาพที่สุด แต่อย่างไรก็ตามไม่สามารถอยู่ในระดับที่เกินกว่าระดับที่ 3 ได้เนื่องจากทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชนทั้งคนไทยในพื้นที่ยังขาดความตระหนักถึงการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว ซึ่งส่งผลกระทบให้ความสำคัญในการเตรียมการรับมือกับการระบาดที่อาจจะมีระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะหากเกิดการระบาดซึ่งเกินความสามารถที่สาธารณสุขของประเทศจะรองรับได้

มิติความยืดหยุ่นขององค์กร

การประเมินมิติความยืดหยุ่นขององค์กรนั้นอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากการระบาดของโควิด-19 ในครั้งนี้ ไม่ใช่ครั้งแรก จังหวัดสมุทรสาครเผชิญกับสถานการณ์ระบาดมาก่อนหน้าแล้ว แต่อาจไม่ได้ถอดบทเรียนเพื่อเรียนรู้แนวทางการรับมือและเกิดการระบาดระลอกใหม่ขึ้นมาอย่างไม่คาดคิด กระนั้นยังคงมีการดำเนินการสืบเนื่องของหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อบริหารจัดการภัยครั้งแรก นั่นคือ คณะกรรมการโรคติดต่อจังหวัดสมุทรสาคร และศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ถึงแม้ปลายปี พ.ศ. 2563 ประธาน/ผู้กำกับ ไม่สามารถดำเนินการได้ ทว่าก็มีผู้รักษาราชการแทนในตำแหน่งดังกล่าวอย่างทันช่วงที่ แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวที่รวดเร็ว ซึ่งการจัดตั้งหน่วยงานดังกล่าวขึ้นนั้นเพื่อการบูรณาการร่วมกันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่จังหวัดในการบริหารจัดการภัย

การประสานงานและการสื่อสาร อาทิ การประสานงานของหน่วยงานที่จัดตั้งข้างต้นกับหน่วยงานสาธารณสุข กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน กระทรวงต่างประเทศ กรมประมงและหน่วยงานความมั่นคง โดยเฉพาะหน่วยงานในพื้นที่ชายแดน รวมถึงการประสานกับหน่วยงานใน

พื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร ยังคงมีปัญหาด้านข้อมูลและการสื่อสารที่ชัดเจน รวมถึงแผนการนำอาสาสมัครต่างด้าวเข้าอบรมมีความล่าช้าทำให้ไม่สามารถติดตามข้อมูลแรงงานต่างด้าวด้วยกันได้ การบูรณาการร่วมกับภาคธุรกิจยังไม่เด่นชัดเป็นเพียงขอความร่วมมือให้ปฏิบัติตามมาตรการการตัดสินใจที่ล่าช้าทำให้การประชาสัมพันธ์ให้คนต่างด้าวเข้าใจการบริหารจัดการและการตรวจเชิงรุกคาดเคลื่อนทำให้เกิดการหลบหนี ซึ่งคำสั่งและประกาศในช่วงต้นไม่ได้มีการแปลเป็นภาษาอื่นที่ใด อีกทั้งขาดการประชาสัมพันธ์ตั้งแต่แรกเริ่มให้คนไทยเข้าใจถึงความสำคัญในการสื่อสารกับแรงงานต่างด้าวเบื้องต้นแทนที่การผลักไสเพื่อให้แรงงานต่างด้าวเข้าใจและให้ความร่วมมือกับภาครัฐไทยต่อการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ ยิ่งไปกว่านั้นการสื่อสารที่ผิดพลาดของภาครัฐต่อประชาชนในพื้นที่ยังสร้างการแบ่งแยกระหว่างคนไทยในพื้นที่และแรงงานต่างด้าวเพิ่มขึ้น อีกทั้งเห็นได้ชัดเจนถึงการเหยียดเชื้อชาติของคนไทย ซึ่งเห็นได้จากการประทุงการจัดตั้งโรงพยาบาลสนามหรือศูนย์ห่วงใยคนสาคร อีกหนึ่งประเด็นที่ชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องในการบริหารจัดการภัยในครั้งนี้คือการลงพื้นที่ของผู้ว่าราชการจังหวัดสมุทรสาครขาดการป้องกันตนเองอย่างถี่ถ้วนทำให้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา แสดงให้เห็นถึงความไม่พร้อมของข้อมูลในเชิงป้องกันตนเองของเจ้าหน้าที่ภาครัฐเมื่อต้องเข้าไปยังพื้นที่เสี่ยง

แน่นอนว่าการเข้ามาของสื่อสังคมออนไลน์มีบทบาทมากในสถานการณ์ระบาด ทั้งสร้างความตระหนักและความตื่นตัวของประชาชน ภาครัฐ และแรงงานต่างด้าวด้วยเช่นกัน เนื่องจากทุกคนสามารถส่งต่อข้อมูลได้อย่างรวดเร็วสร้างการรับรู้รวดเร็วแต่อาจขาดความถูกต้องชัดเจนของเนื้อหา และการรายงานข่าวภาคสนามของสื่อสารมวลชนหลายสำนักทั้งด้านสังคมโดยเน้นสัมภาษณ์ความรู้สึกของประชาชน และแรงงานต่างด้าว รวมถึงผลกระทบต่อเศรษฐกิจที่ได้รับร่วมกัน การนำเสนอข่าวในด้านต่าง ๆ จากแหล่งข่าวที่ต่างกันอาจส่งผลให้ข้อมูลที่ประชาชนได้รับแตกต่างกัน เช่น ในสื่อออนไลน์เรื่องการติดเชื้อของผู้ว่าราชการจังหวัดในช่วงเข้ายืนยันการติดเชื้อทั้ง ๆ ที่ยังไม่สรุปผลการติดเชื้ออย่างแท้จริง การปรับเปลี่ยนสีบนแผนที่จังหวัดจากสีแดงตามมาตรฐานสากลเป็นสีฟ้าซึ่งมีความเข้มต่างระดับของ ศบค. สร้างความสับสนให้กับประชาชนในพื้นที่จังหวัดอีกด้วย

มิติโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิค

การประเมินมิติโครงสร้างพื้นฐานทางเทคนิคพบว่าอยู่ในระดับปานกลางเนื่องจากภาครัฐสร้างความตระหนักรู้ให้ประชาชนทราบถึงวิธีป้องกันตนเองจากโรคระบาดตามมาตรฐานในเบื้องต้น และสามารถควบคุมสถานที่ให้เปิด/ปิดตามเวลาได้ โดยโรงพยาบาลและ

บุคลากรทางการแพทย์ อาสาสมัครในหมู่บ้าน ระบบสาธารณสุขของทางจังหวัดสมุทรสาครและจากการร่วมมือกับทางส่วนกลางมีความพร้อมพอสมควรในการรองรับผู้ป่วย แต่กระนั้นการดำเนินการมาตรการเชิงรุกเพื่อค้นหาผู้ป่วยในพื้นที่ที่มีความเสี่ยง อุปกรณ์ชุดป้องกันอาจมีไม่เพียงพอต่อเจ้าหน้าที่ที่เข้าไป จึงเกิดการติดเชื้อของผู้ว่าราชการจังหวัดได้ อีกทั้งการจัดตั้งโรงพยาบาลสนามในพื้นที่ที่ได้รับการต่อต้านจากประชาชน นั้นแสดงให้เห็นถึงความเข้าใจที่ไม่ตรงกันของเจ้าหน้าที่กับประชาชนในพื้นที่เกิดจากการขาดความเชื่อมั่นในการควบคุมสถานพยาบาลสนาม ถึงแม้จะมีการตัดสินใจเปลี่ยนสถานที่จัดตั้ง และขยายพื้นที่จัดตั้งโดยเปลี่ยนชื่อจากโรงพยาบาลสนามเป็นศูนย์ห่วงใยคนสาครในภายหลังนั้นทำให้สามารถจัดตั้งโรงพยาบาลสนามในพื้นที่ได้สำเร็จ ทว่าการเปิดเวทีเจรจาในครั้งแรกที่ไม่เป็นผลเกิดจากการเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนโดยภาครัฐเพื่อหาสถานที่จัดตั้งโรงพยาบาลสนามในพื้นที่ของจังหวัดในขณะเผชิญภาวะฉุกเฉินซึ่งทำให้เกิดความล่าช้า แสดงให้เห็นถึงหน่วยงานในจังหวัดไม่ได้จัดทำแผนที่ซึ่งมีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในช่วงแรก เพราะหากมีการจัดทำแผนร่วมกันเบื้องต้นและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเลือกพื้นที่สำหรับกรณีฉุกเฉินหรือทำความเข้าใจกับประชาชนในการเลือกพื้นที่ใด เพราะอะไร ตั้งแต่เบื้องต้น อาจทำให้ลดความขัดแย้งและเพิ่มประสิทธิภาพโดยเฉพาะความรวดเร็วในการบริหารจัดการมากยิ่งขึ้น และหากภาครัฐสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในมาตรการควบคุมสถานที่ดังกล่าวได้อย่างชัดเจนแล้วนั้น อาจทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างประชาชนและลดความตึงเครียดของความต่างในเชื้อชาติลงได้

มิติการเปิดทางวัฒนธรรม

สิ่งซึ่งมาพร้อมกับความเป็นไทยทำให้มิติวัฒนธรรมของคนสมุทรสาครอยู่ในระดับปานกลาง ด้วยค่านิยมการทำงานของหน่วยงานภาครัฐที่เน้นการบริหารงานเชิงรับมาโดยตลอด แต่ครั้งนี้นับการบริหารจัดการภัยโรคระบาดโควิด-19 ภาครัฐเลือกการบริหารแบบเชิงรุก คือ การลงพื้นที่เสี่ยงซึ่งมีการระบาดเพื่อตรวจการติดเชื้อในพื้นที่ ทว่าการระบาดเกิดขึ้นรวดเร็วโดยเฉพาะในกลุ่มคนต่างด้าวด้วยกัน และสื่อได้กระจายข่าวคาดการณ์ต้นเหตุของเชื้อที่มาจากแรงงานต่างด้าว ซึ่งลักลอบเข้าเมือง ทำให้คนไทยกล่าวโทษแรงงานต่างด้าวทั้งหมด จากการกล่าวโทษกลายเป็นคำดูถูกเชื้อชาติ ตามมาด้วยการคว่ำบาทไม่ยุ่งเกี่ยวและแบ่งแยกคนต่างด้าวดังกล่าว โดยเฉพาะการเคลื่อนย้ายแรงงานต่างด้าวไปยังจังหวัดอื่นของผู้ประกอบการ การเลิกจ้างงานอย่างกะทันหัน การไม่คบค้าสมาคมด้วยเช่นเก่า ทั้งนี้ ภาครัฐพยายามทำความเข้าใจกับประชาชนใหม่แต่ก็ยังไม่เป็นผล นำไปสู่การรวมกลุ่มจัดกิจกรรมต่อต้านการตั้งโรงพยาบาลสนามในพื้นที่เพื่อเป็นที่กักตัวแรงงานต่างด้าวและผู้ป่วยโควิด ทั้งนี้ มีส่วนในเรื่องงบประมาณการดูแลแรงงานดังกล่าวก็เป็น

ถกเถียงในกลุ่มคนไทยถึงความเหมาะสมที่รัฐไทยจะให้การดูแลรักษาทั้งแรงงานต่างด้าวที่มีสิทธิประกันตนและไม่อยู่ในระบบด้วยเช่นเดียวกัน

การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในครั้งนี้ ต้องยอมรับว่าภาครัฐมีจุดบกพร่องตั้งแต่ต้น ในระบบความมั่นคงที่ปล่อยให้แรงงานต่างด้าวลักลอบเข้ามาโดยผิดกฎหมาย และไม่มีข้อมูลแรงงานต่างด้าวที่เพียงพอในการติดตามตัว แต่ทว่าในจังหวัดสมุทรสาครมีความพยายามดำเนินการบริหารแรงงานต่างด้าวในช่วงการระบาดระลอกแรกพอสมควรแต่ไม่ทันทั่วถึงของการระบาดระลอกใหม่ที่เกิดขึ้น ทำให้ยังไม่มีระบบที่เพียงพอในการบริหารจัดการภัยต่อแรงงานต่างด้าว และเนื่องจากการเป็นระบาดในจุดซึ่งกระจายตัวของกลุ่มคนและสินค้าอาหารทะเล ทำให้การระบาดครั้งนี้ไม่สามารถควบคุมให้อยู่เพียงแคในพื้นที่จังหวัดได้ การดำเนินการนอกจากต้องประสานกัน ในแนวราบคือหน่วยงานในพื้นที่และจังหวัดใกล้เคียงแล้วนั้น ยังต้องประสานความร่วมมือในระดับประเทศและต่างประเทศร่วมด้วย อีกทั้ง การร่วมมือระหว่างภาครัฐ เอกชน ประชาชน ในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครยังคงมีปัญหาคาบารณาการเรื่องข้อมูลลูกจ้างชาวต่างด้าวของผู้ประกอบการร่วมด้วย โดยเฉพาะการประสานงานร่วมกับภาคประชาสังคมและการสื่อสารต่อประชาชน

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลข้างต้น ผู้เขียนศึกษาข้อมูลระหว่างวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ.2563 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2563 ดังนั้น การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 ยังไม่สิ้นสุด ข้อเสนอแนะในที่นี้ซึ่งผู้เขียนเล็งเห็นถึงความสำคัญเบื้องต้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการรับมือได้ดียิ่งขึ้น นั่นคือ การเล็งเห็นความสำคัญของการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวร่วมกันของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน เพื่อเพิ่มความเข้าใจที่ตรงกันทั้งในด้านการสื่อสาร ประสานงาน และการดำเนินการขณะเผชิญเหตุ โดยผู้เขียนมองว่าโรงพยาบาลสนามควรมีอยู่ในแผนการบริหารจัดการของทุกจังหวัดเบื้องต้น เสมือนพื้นที่อพยพ นั้นหมายความว่าทุกภาคส่วนต้องเข้ามาวางแผนร่วมกันในการเลือกพื้นที่ เพื่อลดระยะเวลาการตั้งเวที่รับฟังความคิดเห็นของประชาชนในพื้นที่ขณะเกิดการระบาด อีกทั้งลดปัญหาความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนของประชาชนทั้งคนไทยและแรงงานต่างด้าวที่อาศัยร่วมกันในพื้นที่นั้น ๆ ทั้งนี้สถานที่ดังกล่าวพึงกำหนดไว้เพื่อรองรับการอพยพได้ทุกสถานการณ์ภัย อีกทั้งการสื่อสารในภาวะฉุกเฉินเป็นสิ่งสำคัญ ต้องคำนึงให้ถ่วงถึงการรับรู้ที่ตรงกันของประชาชนในพื้นที่โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ และควรสร้างการตื่นรู้ให้กับประชาชนในการป้องกันตนเอง รวมถึงภาครัฐควรเร่งดำเนินการตามมาตรการที่กำหนดไว้ให้เกิดความรวดเร็วอย่างทันทั่วถึง เพื่อรองรับกับสถานการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นอย่างกะทันหัน อาทิ การระบาดระลอกใหม่ ทั้งนี้ การระบาดของโควิด-19 ครั้งนี้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวในสังคมไทย โดยผู้เขียนมีความเชื่อมั่นว่าบทความชิ้นนี้จะจุดเริ่มต้นเล็ก ๆ ให้เกิดการศึกษาและข้อถกเถียงเพิ่มเติมแก่ผู้

ที่มีความสนใจในประเด็นบทความ เพื่อท้ายที่สุดจะนำไปสู่การค้นพบข้อบกพร่องและช่องว่างร่วมกันเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการบริหารจัดการภัยที่มีศักยภาพสูงสุดในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย. (2558). แผนป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ พ.ศ.2558.

กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร. (2563). *ข้อมูลทั่วไปจังหวัด*. สืบค้น 29 ธันวาคม 2563, จาก http://www.samutsakhon.go.th/_new/content/general

กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร. (2563). *ข้อมูลสถานการณ์โควิด-19 จังหวัดสมุทรสาคร*. สืบค้น 29 ธันวาคม 2563, จาก http://www.samutsakhon.go.th/_new/content/general

ทวิดา กมลเวชช. (2552). ศาสตร์การบริหารจัดการภัยพิบัติ. *รัฐศาสตร์สารม*, ล.3.

ไทยรัฐออนไลน์. (2563). *แกะรอย "โคโรนาไวรัส สายพันธุ์ G" ต้นตอระบาดทั่วทั่วโลก*. สืบค้น 29 ธันวาคม 2563, จาก <https://www.thairath.co.th>

สำนักงานจังหวัดสมุทรสาคร. (2563). *ประกาศและคำสั่ง*. สืบค้น 30 ธันวาคม 2563, จาก <http://www.covid.samutsakhon.go.th>

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2563). *แถลงการณ์ของศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.)*. สืบค้น 20 ธันวาคม 2563.

สำนักงานแรงงานจังหวัดสมุทรสาคร. (2563). *ข้อมูลสถานการณ์ด้านแรงงาน จังหวัดสมุทรสาคร – กรมการจัดหางาน*. สืบค้น 29 ธันวาคม 2563, จาก www.doe.go.th

ภาษาอังกฤษ

Comfort, L. K. (1999). *Shared risk: Complex systems in seismic response*. Oxford, UK: ElsevierScience Ltd.

Kamolvej, T. (2005). *The Integration of Intergovernment Coordination and Information Management in Response to Immediate Crises*.